

Asia: VN/19831/2023

Työrauhalainsäädännön kehittäminen - luonnos hallituksen esitykseksi työehtosopimuslain, työriitojen sovittelusta annetun lain sekä eräiden muiden lakien muuttamisesta

Yleiset huomiot

Yleiset huomionne esityksestä

Yleistä

Hallituksen esitys työehtosopimuslain, työriitojen sovittelusta annetun lain, työehtosopimuslain sekä merimieslain muuttamisesta rikkoo räikeästi perustuslain ja Suomea sitovien kansainvälisten sopimusten takaamia perus- ja kansalaisoikeuksia sekä ammatilliseen järjestäytymiseen liittyviä oikeuksia. Toteutuessaan muutokset sysäävät Suomen niiden valtioiden joukkoon, joita Suomi on viimeisten vuosien aikana näkyvästi moittinut nimenomaan näiden oikeuksien loukkaamisesta sekä oikeusvaltioperiaatteen rikkomisesta.

Suomen Merimies-Unioni SMU ry yhtyy SAK:n, STTK:n ja AKAVA:n yhteisessä lausunnossa esitettyyn. Kuten lausunnossa on todettu työtaisteluoikeuksien rajoittamiselle hallituksen esittämällä tavalla ei ole olemassa mitään hyväksyttävää syytä. Myötätuntotyötaisteluoikeuden rajoittamisella rajoitettaisiin tosiasiallisesti myös tuettavan työtaistelun toteuttajien laillisia oikeuksia. Eriyisten ilmoitusaikojen asettamisella vaikeutettaisiin ja saatettaisiin tosiasiallisesti estää laillisen työtaistelun järjestäminen. Seuraamusjärjestelmää muuttamalla ja asettamalla työntekijälle uusi hyvitysmaksu muutettaisiin olemassa olevan seuraamusjärjestelmän kokonaisuutta ja lisät-täisiin työmarkkinaosapuolten välistä epätasapainoa työnantajaosapuolen hyväksi. Lisäksi poliittisen työtaisteluoikeuden rajoittamisella 24 tuntiin rikottaisiin selvästi Suomea sitovia ILO-sopimuksia ja niihin sisältyviä velvoitteita.

Sen sijaan, että Merimies-Unioni toistaisi keskusjärjestöjen lausunnossa jo esitettyä kantoja ja oikeudellisia perusteluja, se kiinnittää huomiota siihen, miten esitetyt muutokset vaikuttaisivat kauppamerenkulkuun ja Merimies-Unionin sopimusalaa.

Hallitus perustelee muutosesityksiä yritysten tuottavuuden, kilpailukyvyn ja investointipäätösten varmistamisella, eli puhtaasti työnantajapuolen taloudelliseen asemaan liittyvien seikkojen perusteella. Luonnoksessa lähdetään myös siitä, että vaikka tällä hetkellä ei olisi tarvetta tällaisten lain-säädäntömuutosten tekemiselle, nämä olisivat tarpeen suomalaisen elinkeinoelämän tulevaisuutta silmällä pitäen. Ajatusta siitä, että kansalaisten perusoikeuksia rajoitetaan varmuuden vuoksi etu-käteen, ei voida pitää oikeusvaltiossa ja demokraattisessa yhteiskunnassa miltään kannalta hyväksyttävänä.

Eryteisesti on myös huomattava se, että Suomea sitovien kansainvälisten sopimusten soveltamis-käytännössä on jo pitkään vallinnut yksiselitteinen ja yleisesti hyväksytty kanta, jonka mukaan työtaisteluoikeuden rajoittamista ei voida perustella työtaistelun kohteeksi joutuneelle aiheutuville taloudellisilla menetyksillä. Työtaistelun olennainen tunnusmerkki on nimenomaan se, että sen aiheuttamilla taloudellisilla vaikutuksilla pyritään painostamaan vastapuolta. Suojaamalla työnantajaa työtaistelun aiheuttamilta taloudellisilta vaikutuksilta hallitus asettaa työmarkkinaosapuolet täysin eriarvoiseen asemaan ja sekaantuu niiden väliseen vapaaseen neuvottelutoimintaan tavalla, joka rikkoo yksiselitteisesti Suomea sitovia kansainvälisiä sopimuksia ja EU-lainsäädäntöä kuten työmarkkinakeskusjärjestöjen lausunnossa on esitetty.

Suomalainen työrauhajärjestelmä on pitkän kehityksen tulos ja tasapainoinen kokonaisuus, eikä näköpiirissä ole tekijöitä, jotka edellyttäisivät sen muuttamista hallituksen esittämällä tavalla. Työtaisteluun tai sellaisen uhkaan johtavissa työriidoissa on aina kaksi osapuolta eikä työtaistelutilanteeseen joutumisesta voida koskaan syyttää pelkästään toista osapuolta. Työtaistelu on työn-tekijöiden laillinen tapa painostaa työnantajaosapuolta, mikäli se ei ole valmis neuvottelemaan tai sopimaan riidan kohteesta. Se, että valtiolta asettuisi estämään tai rajoittamaan työntekijäosa-puolen oikeutta käyttää työtaisteluvapauttaan, olisi räikeää puuttumista työmarkkinaosapuolten välisiin suhteisiin. Hallituksen muutosehdotusten taustalla ovat puhtaasti ideologiset ja maailmankatsomukselliset tekijät eivätkä suomalaisessa työmarkkinatoiminnassa esiintyvät ongelmat. Päinvastoin suomalainen työmarkkinakenttä on kansainvälisestikin mitattuna varsin rauhallinen ja toimiva.

Työtaistelut ja -uhat Suomen kauppamerenkulussa

Suomalainen kauppamerenkulku ei eroa tältä osin muusta työmarkkinakentästä. Viimeisten kymmenien vuosien aikana Merimies-Unionin sopimusosalalla toteutuneet ja lakkoon johtaneet työtaistelut ovat olleet erittäin harvinaisia ja toteutuessaankin lyhytkestoisia, ja ne ovat liittyneet työehtosopimuksen solmimiseen tai uudistamiseen. Muiden käsitysten ja mielikuvien levittäminen on todellisuuden vääristelyä.

Se, että Merimies-Unioni on joutunut turvautumaan vuosien mittaan työtaistelu-uhkaan, on johtunut puhtaasti siitä, että työnantajaosapuoli on tietoisesti pyrkinyt pääsemään

valtakunnansovittelijan johtamaan viralliseen sovitteluun, koska heidän näkemyksensä mukaan tämä on taannut edullisemman ja enintään niin sanotun ”yleisen linjan” mukaisen neuvottelutuloksen. Merimies-Unionin ainoaksi keinoksi edetä neuvotteluissa on jäänyt lakkovaroituksen antaminen, mikä on ollut edellytyksenä sovitteluprosessin aloittamiselle. Selvää on, että ulkopuoliselle tilanteesta saattaa muodostua kuva ”lakkoherkästä” sopimusalaista, vaikka todellisuus on kuitenkin ollut täysin päinvastainen. Kuten edellä on todettu, nämäkin työtaisteluhavat ovat kaikki saatu ratkaistua ilman varsinaista lakkoa.

Myötätunto- ja/tai tukityötaisteluiden osalta tilanteita, joissa Merimies-Unioni on asettunut tukemaan toisen työmarkkinajärjestön neuvotteluja, on ollut viimeisten kymmenien vuosien aikana erittäin vähän. Lisäksi sellaisia tukitoimia, jotka olisivat johtaneet konkreettisesti Merimies-Unionin sopimusallalla toteutuneisiin myötätuntotyötaisteluihin tai tukilakkoihin, ei juurikaan ole ollut. Niissäkin harvoissa tilanteissa, joissa Merimies-Unioni on asettunut tukemaan toisen ammattijärjestön työtaistelua, on aina ollut selvää, että varsinaista pääriitaa koskevat työtaistelutoimet ovat olleet laillisia. Kyseessä on poikkeuksetta ollut työehtosopimuksen aikaansaamista koskevasta riidasta.

Kauppamerenkulussa ja Merimies-Unionin sopimusallalla ei ole edellä esitetyn perusteella mitään hallituksen esitysluonnoksessa tarkoitettua syytä työtaisteluoikeuksien muuttamiseksi ja rajoittamiseksi.

Mukavuuslippukampanjaan liittyvät työtaistelut

Oman lukunsa kauppamerenkulun osalta ovat muodostaneet niin sanotun mukavuuslippulaivakampanjan toteuttamiseen liittyvät työtaistelut. Näissä kohteena ovat kuitenkin olleet ulkomaan lipun alla liikennöivät alukset, jotka ovat saapuneet Suomen satamaan ilman kansainvälisesti hyväksyttävää tasoa olevaa työehtosopimusta. Kyse voi myös olla siitä, että aluksella työskentelevät merenkulkijat ovat ottaneet etukäteen yhteyttä avunpyynnöin Merimies-Unioniin tai sen kansainvälisiin veljesjärjestöihin siksi, että heille ei ole lainkaan maksettu palkkoja, heitä ei ole päästetty pois alukselta esimerkiksi lääkäriin tai heitä on muutoin kohdeltu epäinhimillisesti tai että heidän työrupeamansa aluksella on venynyt yli sovitun ja kohtuuttoman pitkäksi eikä heille annettu mahdollisuutta vuosilomaan tai järjestetty kotimatkaa. Mukavuuslippukampanjassa on siis kyse kaikenlaisen sosiaalisen polkumyynnin vastaisesta toiminnasta, jonka tavoite on tehdä ja pitää voimassa työehtosopimuksia, joiden palkkataso turvaa vähintään inhimillisen elintason ja estää pahimmallaan orja- ja pakkotyön kaltaisissa olosuhteissa työskentelyn aluksilla sekä valvoa kansainvälisissä sopimuksissa asetettujen vähimmäisehtojen toteutumista.

International Transportworkers’ Federation (ITF) jäsenjärjestönä ja kansainvälisen kuljetustyöntekijöitä ja merenkulkijoita edustavan yhteisön osana toimivan Merimies-Unionin tehtävänä on ollut saada sovittua näille aluksille hyväksyttävää tasoa olevat työehtosopimukset ja selvittää miehistön elin- ja työsuhteisiin liittyvät epäkohdat. Jälkimmäisessä tapauksessa

äärimmäisenä keinona on ollut miehistön kotiuttaminen ja turvaan saattaminen. Mikäli varustamon kanssa käytävät neuvottelut eivät ole johtaneet tulokseen, alus on asetettu saartoon, minkä johdosta aluksen lastaukseen ja/tai purkamiseen ei ryhdytä tai se keskeytetään. Lastauksesta ja/tai purusta huolehtivat satamatyöntekijät ovat yleensä siirtyneet työskentelemään satamassa oleviin muihin aluksiin, eli sataman toiminnot ovat muutoin jatkuneet normaalisti. Alus on aina vapaa lähtemään satamasta.

Jos tällaisiin aluksiin kohdistuville työtaistelutoimille asetettaisiin hallituksen esittämällä tavalla erityinen ennakoilmoitusaika, se tulisi käytännössä estämään toimien toteutumisen kokonaan. Alusten purkaminen ja lastaaminen ovat lyhytkestoisia eivätkä alukset viivy satamassa useita päiviä. Käytännössä ne poistuvat satamasta välittömästi purun tai lastauksen valmistuttua. Kun neuvottelut alusta edustavan varustamon kanssa alkavat, tiedossa on jo, koska alus todennäköisesti poistuu satamasta. Neuvottelut pyritäänkin ajoittamaan tämän nopean aikataulun mukaisesti. Jos neuvottelut eivät edisty, varustamolle annetaan aina ennakkovaroitus siitä, että alus voi joutua saarron tai muiden vastaavien toimenpiteiden kohteeksi suomalaisessa satamassa. Mahdollista saartoa ei siis koskaan aloiteta yllätyksenä. Saartoihin liittyvät käytännöt on hyväksytty suomalaisessa oikeuskäytännössä ja korkeimman oikeuden ennakkopäätöksissä.

Olennaista kuitenkin on se, että hallituksen esittämän erityisen ennakoilmoituksen antaminen ei ole edellä kuvatulla tavalla mahdollista. Ennakoilmoituksen antaminen tekisi tyhjäksi mukavuuslippulaivakampanjan toteutumisen ja laillistaisi kauppamerenkulun alalla sosiaalisen polku-myyntin. Työtaistelu sosiaalisen polkumyyntin estämiseksi ja poistamiseksi on erityisessä oikeudellisessa asemassa mm. siihen kohdistuvien rajoitusten (kuten ilmoitusvelvollisuus) edellytysten osalta sen ihmisoikeuksien toteutumista turvaavan luonteen takia. Tämä on vahvistettu EUT:n tuomioissa C-341/05 Laval (103 kohta) ja C-83/13 Fonnship (41 kohta).

Saarrot halpatyövoimaa käyttäviä aluksia vastaan ovat osa maailmanlaajuista ja kansainvälisesti hyväksyttyä kampanjaa eivätkä ne ole kohdistuneet suomalaisiin varustamoihin. Päinvastoin mukavuuslippulaivakampanja on ollut suomalaisten rahtialusvarustamoiden kannalta erittäin hyödyllinen, koska se on tähdännyt sosiaalista polkumyyntiä hyväksi käyttävien varustamoiden saattamiseen samalle kansainväliselle kustannustasolle, jolla suomalaiset vastuullisesti työnantajana toimivat varustamot kilpailevat. Tällä tavalla on samaan aikaan ylläpidetty toisaalta Suomeen liittyvillä vesialuilla työskentelevien merenkulkijoiden työmahdollisuuksia ja elintasoja ja toisaalta myös suomalaisen varustamoelinkeinon mahdollisuuksia toimia kansainvälisessä kilpailussa. Mi-käli halpatyövoimaa ja mukavuuslippuja hyödyntävien alusten liikennöinti olisi täysin vapaata, ne ja niiden miehistöt tulisivat pikaisesti syrjäyttämään suomalaiset alukset ja suomalaiset merenkulkijat. Seuraukset myös Suomen huoltovarmuudelle olisivat vakavat ja mittavat.

Poliittiset työtaistelut

Hallituksen esitystä poliittisten työtaistelujen rajoittamisesta ei voida pitää millään tavalla hyväksyttävänä saati perusteltuna. Poliittisten työtaistelujen järjestäminen ja esiintyminen on ollut Suomessa erittäin harvinaista. Kauppamerenkulun piirissä tällaisia ei ole juurikaan tapahtunut. Kansalaisten perusoikeuksien rajoittaminen hallituksen esittämällä tavalla avaa ovet kehitykselle, joka on vierasta suomalaiselle yhteiskunnalle ja erityisesti sille, että Suomea on pidetty perusoikeuksia ja poliittisia vapauksia kunnioittavana demokraattisena yhteiskuntana. Esityksellä rikotaan myös selkeästi Suomea sitovia kansainvälisiä sopimuksia kuten työmarkkinakeskusjärjestöjen yhteisessä lausunnossa on esitetty.

Edellä olevan perusteella Suomen Merimies-Unioni SMU ry vastustaa jyrkästi hallituksen esitysluonnokseen sisältyviä lainsäädäntömuutosesityksiä.

Nykytilan ja sen arviointi

1 luku - Asian tausta ja valmistelu

2 luku - Nykytila ja sen arviointi

-

Yleisperustelut - luvut 3-6

3 luku - Tavoitteet

4 luku - Ehdotukset ja niiden vaikutukset

5 luku - Muut toteuttamismuutokset

-

8 a § [myötätuntotyötaistelun rajoitukset]

Klikkaa ja lisää otsikko avoimelle kysymykselle

-

8 b § [Poliittiseen päätöksentekoon kohdistuva työtaistelu]

Klikkaa ja lisää otsikko avoimelle kysymykselle

-

9 § [Hyvityssakko]

Klikkaa ja lisää otsikko avoimelle kysymykselle

-

10 § [Hyvityssakkoon tuomitseminen]

Klikkaa ja lisää otsikko avoimelle kysymykselle

-

Lakiin lisättävät otsikoinnit

Klikkaa ja lisää otsikko avoimelle kysymykselle

-

1 § Lain tarkoitus ja soveltamisala

Klikkaa ja lisää otsikko avoimelle kysymykselle

-

7 § Ilmoitus työnseisauksesta

Klikkaa ja lisää otsikko avoimelle kysymykselle

-

8 a § Myötätuntotyötaistelun rajoitukset

Klikkaa ja lisää otsikko avoimelle kysymykselle

-

8 b § Poliittiseen päätöksentekoon kohdistuva työtaistelu

Klikkaa ja lisää otsikko avoimelle kysymykselle

-

8 c § Työtaisteluoikeus virkasuhteessa

Klikkaa ja lisää otsikko avoimelle kysymykselle

-

18 a § Hyvitys

Klikkaa ja lisää otsikko avoimelle kysymykselle

-

18 b § Hyvityksen rahamäärän tarkistaminen

Klikkaa ja lisää otsikko avoimelle kysymykselle

-

3 luvun 6 § Laittomaksi julistetun työnseisauksen jatkaminen

Klikkaa ja lisää otsikko avoimelle kysymykselle

-

4 luvun 9 § Laittomaksi julistetun työnseisauksen jatkaminen

Klikkaa ja lisää otsikko avoimelle kysymykselle

-

Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset

Klikkaa ja lisää otsikko avoimelle kysymykselle

-

Kallio Sannaleena
Suomen Merimies-Unioni SMU ry